

การเทศน์มหาชาติทำนองอีสาน

ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก (ช.ศรีนอก)

รักษาการหัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์

ความนำ

การเทศน์มหาชาติทำนองอีสานนั้น ถือเป็นประเพณีนิยมที่ได้ปฏิบัติกันมาแต่ดั้งเดิมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการแบ่งเนื้อหาของเวสสันดรชาดกออกเป็น ๑๓ กัณฑ์ หรือ ๑๓ ผูก ที่ได้มีผู้ประพันธ์ไว้เป็นภาษาอีสาน เขียนด้วยอักษรธรรม จารลงในใบลาน เก็บไว้เป็นผูก ๆ ละ ๑ กัณฑ์ การเทศน์มหาชาตินี้ต่างจากการเทศน์อย่างอื่น เพราะแต่ละกัณฑ์ จะมีทำนองประจำ เรียกว่าทำนองประจำกัณฑ์ เช่นเกี่ยวกับการร้ายเวสสันดรชาดกในภาคกลาง หรือทำนองหลวง ที่มีทำนองเฉพาะในเนื้อเรื่องแต่ละเรื่องแต่ละตอน

ประชาชนพุทธบริษัททางภาคอีสาน ยังยึดมั่นและยังนิยมจัดให้มีการเทศน์มหาชาติทำนองอีสาน หรือลำพระเวสไนในพิธีงานบุญมหาชาติอยู่อย่างเหนียวแน่น พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้อ่านกัณฑ์เทศน์ในใบลาน มีจำนวนน้อยที่สามารถใช้ทำนองให้ถูกต้องในแต่ละกัณฑ์แต่ละตอนและนับวันที่จะหายากขึ้น อาจจะเป็นเพราะว่าพระสงฆ์ผู้มีความชำนาญในการเทศน์มหาชาติทำนองอีสานและเทศน์ได้อย่างถูกต้องนั้น ล้วนเป็นพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษามากแล้ว หรือไม่ก็มรณภาพไปแล้วหลายรูป ยกตัวอย่าง พ.กวี และอาจารย์สำรวย เป็นต้น พระภิกษุหนุ่มและสามเณรน้อยทั้งหลาย ก็ไม่มีโอกาสได้ฝึกอบรมเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมการเทศน์มหาชาติทำนองอีสานอันมีค่ายิ่งนี้ไว้ได้ เพราะไม่มีการฝึกอบรมอย่างเป็นกิจจะลักษณะเพื่อการอนุรักษ์อย่างจริงจังและยังไม่มีพระเทศน์ที่มีชื่อเสียงเหมือนดังภาคกลาง

อย่างไรก็ตามผู้เขียนในฐานะที่เป็นคนภาคอีสานจึงมีความสนใจวรรณกรรมทางภาคอีสาน มีความเห็นว่าควรที่จะอนุรักษ์การเทศน์มหาชาติทำนองอีสานนี้ไว้ ก่อนที่ปราชญ์ทั้งหลายจะหมดหรือหายไปจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยเงื่อนไขของกาลเวลา ฉะนั้น ผู้เขียนจึงขอใช้บทความนี้นำเอารูปแบบของการเทศน์แบบทำนองอีสาน^๑ มาเผยแพร่ โดยมีวัตถุประสงค์คือ

๑. เพื่อหาความต้องการในการสร้างนันทนาการในการเทศน์มหาชาติทำนองอีสาน
๒. เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของภาคอีสาน
๓. เพื่อเป็นการให้เกิดเกียรติแก่บูรพาจารย์ที่ท่านได้สืบสาน
๔. เพื่อเป็นการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

^๑ <http://www.yri.mbu.ac.th/dmddocu - mentis/report 46 - 4803.doc>

การคลายเครียดในสังคมที่หาจุดรวมหรือจุดกันไม่ได้เช่นในยุคปัจจุบัน วรรณกรรมเท่านั้นที่เป็นร่องรอยอันน่าภาคภูมิใจของแต่ละภาค หากทุกคนมีความภูมิใจและเข้าถึงศิลปะของแต่ละชีวิตโดยใช้หลักการที่ให้นำความรู้สู่ชีวิตและใช้ชีวิตแบบศิลปะแล้วชีวิตเราจะมีจุดยืนบนหลักการแห่งความมีความสุข นักวรรณกรรมได้เคยกล่าวไว้ว่า ถ้าจะดูสังคมให้ดูวรรณกรรม และในขณะเดียวกันถ้าจะดูวรรณกรรมให้ดูสังคม

เรื่องการเทศน์มหาชาติหรือบุญผะเวสน์ทางภาคอีสาน ลาวคำหอม เคยกล่าวไว้ว่าน่าคิดว่า

**คิดฮอดบ้านบุญผะเวสน์คือสิหลาย คือสิมีกัณฑ์หลอนแห่นำล่ำฟ้อน
ทศพรกัณฑ์ต้นมหาพนไกลัสีเที่ยง เป็นมะลิกคึกครื้นอย่าลืมน้ำผู้คืดน้ำ**

ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวของทศชาติชาดก พระเวสสันดรชาดก ความเป็นมาและรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดงานประเพณีบุญผะเวสน์ตามความเชื่อของคนอีสาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของดีคนอีสาน การเขียนและการอ่านอักษรธรรม การเทศน์แหล่ของพระจะเริ่มจากกัณฑ์มาลัยหมื่นมาลัยแสน สังฆาสหลวง ทศพร หิมพานต์ ทานกัณฑ์ วันประเวสณ์ ชูชก จุลพน มหาพน กุมารมัทรี สักกบรรพ มหาราช ฉกษัตริย์ นครกัณฑ์ ด้วยการปริวรรตเนื้อเรื่องของกัณฑ์เทศน์มหาชาติทำนองอีสานในคัมภีร์ไบลานจากอักษรธรรมเป็นอักษรไทย

๑. ความเป็นมาของเรื่องพระเวสสันดร

ชาดก เป็นเรื่องที่มีมาก่อนพุทธกาล เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ ชาดกมี ๒ ประเภทคือ

๑. นิบาตชาดก เป็นชาดกในพระไตรปิฎกมี ๕๐๐ เรื่อง แบ่งออกเป็นหมวด ๆ ตามจำนวนคาถา นับตั้งแต่ ๑ คาถาถึง ๘๐ คาถา ชาดกที่มี ๑ คาถาเรียกว่า เอกกนิบาตชาดก ๒ คาถาเรียกว่า ทุกกนิบาตชาดก ๓ คาถาเรียกว่า ดิกกนิบาตชาดก ๔ คาถาเรียกว่า จตุกกนิบาตชาดก ๕ คาถาเรียกว่า ปัญจกนิบาตชาดก ชาดกที่มีเกิน ๘๐ คาถาขึ้นไปเรียกว่า มหานิบาตชาดก ซึ่งมี ๑๐ เรื่องเรียก ทศชาติ หรือ พระเจ้าสิบชาติ

๒. ปัญญาสชาดก เป็นชาดกที่แต่งขึ้นจากนิทานพื้นเมือง ไม่มีในพระไตรปิฎก หรือ เรียกว่า ชาดกนิบาตมี ๕๐ เรื่อง พระภิกษุชาวเชียงใหม่แต่งขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๐๐๐-๒๒๐๐ เป็นภาษามคร โดยเลียนแบบนิบาตชาดก ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓-๒๔๔๘ พระบรมวงศ์เธอกรมพระสมมตอมรพันธ์ ดำรงตำแหน่งองค์สภานายก หอพระสมุดสำหรับพระนคร ได้ทรงแปลเป็นภาษาไทย เรื่องปัญญาสชาดกจึงแพร่หลาย

๒. องค์ประกอบของชาดก

ชาดกทุกเรื่องจะมีองค์ประกอบ ๓ ประเภท คือ

๒.๑ **ปรารภเรื่อง** คือบทนำเรื่องหรืออุบัติเหตุ จะกล่าวถึงมูลเหตุหรือที่มาของชาดกเรื่องนั้น เช่น มหาเวสสันดรชาดก

๒.๒ **อดีตนิทาน** หมายถึงเรื่องราวนิทานที่พระพุทธองค์ตรัสเล่า

๒.๓ **ประชุมชาดก** ประมวลชาดก เป็นเนื้อความสุดท้ายของชาดกกล่าวถึงบุคคลในชาดก คือผู้ใดที่กลับชาติเป็นใครบ้างในปัจจุบัน

เรื่องของบารมีเป็นเรื่องที่ทำกันยาก ฉะนั้น ทศบารมี คือ บารมีที่พระโพธิสัตว์ได้ทรงบำเพ็ญ

๑๐ ประการในชาติต่างๆ คือ

๑. พระเตมีย์	บำเพ็ญ	เมตตาบารมี
๒. พระมหาชนก	บำเพ็ญ	วิริยะบารมี
๓. พระสุวรรณสาม	บำเพ็ญ	เมตตาบารมี
๔. พระเนมิราช	บำเพ็ญ	อธิษฐานบารมี
๕. พระมโหสถ	บำเพ็ญ	ปัญญาบารมี
๖. พระภริทัต	บำเพ็ญ	ศีลบารมี
๗. พระจันทกุมาร	บำเพ็ญ	ขันติบารมี
๘. พระนารทะ	บำเพ็ญ	อุเบกขาบารมี
๙. พระวิฑูร	บำเพ็ญ	สัจจะบารมี
๑๐. พระเวสสันดร	บำเพ็ญ	ทานบารมี

หัวใจพระเจ้าสิบชาติ คือ เต ช สุ เน ม ภู จ นา วิ เว (อักษรตัวแรก ของแต่ละชาติ)

๓. ประเพณีการเทศน์มหาชาติ

การมีเทศน์มหาชาติ ทางภาคอีสานนิยมทำกันหลังฤดูทำนาเสร็จคือราวเดือนอ้าย (ตั้งแต่วันสารทไทยเป็นต้นไปบางแห่งก็ทำช่วงสงกรานต์) ส่วนจำนวนวันที่จัดนั้น จัดเสร็จภายใน ๑ วันกับ ๑ คืนตามคตินิยม (ถือกันเป็นประเพณีว่า ถ้าใครฟังจบทั้ง ๑๓ กัณฑ์ในวันเดียวย่อมได้กุศลแรง ถ้าไม่บรรลุโลกุตตรธรรม ก็จะได้พบพระศรีอริยเมตไตรย) จัดเฉพาะกลางวันรวม ๓ วันบ้าง ทั้งนี้แล้วแต่ความสะดวกเป็นสำคัญ เมื่อมีการเทศน์มหาชาตินิยมประดับประดาสถานที่เทศน์ให้เป็นเสมือนป่า เพื่อให้คล้ายป่าเมืองกบิลพัสดุ์ โดยจัดให้มีต้นกล้วย ต้นไม้ประดับประดาประดับประดา และที่ธรรมาสน์เทศน์

๔. คาถาพัน

คาถาพัน หมายถึง คาถาภาษาบาลี ที่ยกขึ้นมาด้วยความทั้งหมดมีจำนวน ๑,๐๐๐ คาถา เช่น ในทานกัณฑ์ก็บอกไว้ตอนจบว่า “ทานกัณฑ์ นิฎฐิตัง ประดับด้วยพระคาถา ๒๐๙ คาถา”

คำว่า คาถา หมายถึง ฉันทบทหนึ่ง มีถ้อยคำ ๔ วรรค วรรคหนึ่งมี ๘ คำ คาถาหนึ่งจึงมีคำ ๓๒ คำเป็นพื้น ส่วนมากจะมีการเดินคาถาพันตั้งแต่เช้ามีด ตั้งแต่เวลา ๐๕.๐๐ น. โดยประมาณ เพราะกลัวว่าจะไม่จบภายในหนึ่งวัน

๕. มหาเวสสันดรชาดก

มหาเวสสันดรชาดก เป็นชาดกเรื่องใหญ่ กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ซึ่งเสวยพระชาติเป็น พระเวสสันดร ได้บำเพ็ญบารมีอย่างสูงสุด ยากเกินกว่าจะมีผู้ใดทำได้ โดยการให้ทานบุตรและ ภรรยาแก่ผู้ที่มาขอ นอกจากนั้นยังบำเพ็ญบารมีอันยิ่งใหญ่อื่น ๆ ครบถ้วนทั้ง ๑๐ ประการ จึงเรียก อีกอย่างหนึ่งว่า “มหาชาติ” และการเทศน์เรื่องพระเวสสันดรก็เรียกว่าเทศน์มหาชาติ มหาเวสสันดร ชาดก เป็นเรื่องสูงส่ง แสดงให้เห็นถึงการเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนของพระเวสสันดร เพื่อเป็น ทางนำไปสู่พระโพธิญาณ เมื่อได้บรรลุพระโพธิญาณแล้วก็มีได้รับประโยชน์เฉพาะตน แต่ได้นำมา สั่งสอนเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกด้วย

มหาเวสสันดรชาดก เป็นเรื่องที่คนไทยรู้จักกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแต่ไม่มีหลักฐานตกทอด มาถึงหนังสือเวสสันดรชาดก เพิ่งมามีลายลักษณ์อักษรแน่นอนเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิตแต่งขึ้นเมื่อปีขาล จุลศักราช ๔๔ คือ พ.ศ. ๒๐๒๕ เรียกชื่อว่า “มหาชาติ” เป็นคำกลอนที่มีทั้งโคลงฉันท กาพย์ ร่าย มีวัตถุประสงค์แต่งขึ้นเพื่อใช้ในการสวดในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา

ต่อมา ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม โปรดให้รจนามหาเวสสันดรชาดกขึ้นอีก เมื่อจุลศักราช ๙๖๔ คือ พ.ศ. ๒๑๔๕ เรียกชื่อว่า “กาพย์มหาชาติ” เป็นคำประพันธ์ชนิดร่ายยาว วัตถุประสงค์ แต่งขึ้นเพื่อใช้สำหรับเทศน์ หนังสือกาพย์มหาชาติใช้เทศน์ให้จบในวันเดียวไม่ได้ จึงมีผู้แต่ง กัณฑ์ต่างๆ ขึ้นใหม่ เพื่อย่นย่อให้สั้นเข้าและเทศน์จบภายในวันเดียว ปรากฏว่ามีผู้แต่งมากมาย หลายสำนวน คำประพันธ์ที่ใช้ก็ใช้ร่ายยาวเป็นพื้นแต่เรียกชื่อกันใหม่ว่า “มหาชาติกลอนเทศน์” มหาชาติกลอนเทศน์นี้เองที่รวมกันเข้าเป็น “ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก” คือท่านนักปราชญ์ เลือกริบทกลอนเทศน์ที่สำนวนดีมารวมกันเข้า งานนี้เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๙ และสำเร็จ เรียบง่ายบริบูรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ ในรัชกาลที่ ๕ และใช้เป็นแบบเรียนสืบเนื่องกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน

๖. ตัวอย่างการเทศน์กัณฑ์พระเวสสันดร

เมื่อนั้น.....พุทธภาเวนน้อย
 จังว่ากล่าวภาคเบื่อง
 เชิญเจ้าศึกษาตั้ง
 ฟังพระเวสสันดร
 วาสาธุเด้อเชิญพ่อแม่พี่น้อง
 จงศรัทธาเกษมศาสนา
 ให้เจ้าวางลงไว้ปัจจัยแกมถืเต้อพ่อเต้อ
 อันเป็นผลที่ได้นั้น คือพระเวสสันดร
 จังว่าดีดีแล้วละผลทานสิตอบส่ง
 เมื่อนั้นโพธิญาณเจ้า
 สุตถ่าฟังเรื่องราวสักกะเสียงม่วนแม้ง
 จิตกระสันจ้าว ๆ
 หวังนิพพานเมืองสูง
 นำสัตว์สาพามัม
 ได้แก่อันกันดารบรรลुरुธรรมแก่กล้า
 ว่าสาธุเด้อ อธิษฐานผ่านพ้น
 พรหมณ์ทั้งสองละกลับเมื่อ
 คำว่ากันดารแล้ง
 เป็นด้วยเขตไพศาลที่เอาทานมือนี้
 อีگونهหนึ่งกะผลทานมือนี้
 เป็นสัตถาสมประสงค์
 อันว่าในใจข้าปรารถนาเอาแก้ว
 อันทางเกิดทางตายขอให้ผู้ข้าพ้นสมด้ามตั้งกะใจ
 สาธุเด้อ...ผู้ที่โมทนานบละทอดทานไปแล้ว
 สมปะสงของคุณโยมพี่น้อง
 ขอให้ลุลากได้ละสมตั้งมโนปอง
 ยามเจ้าไปเหนือใต้ละทางไกลประเทศต่าง
 คอยระวังระแวดล่อมละสองข้างอย่างไร

พนมกรสอนกล่าว
 แถลงข้อต่อผู้ฟัง...
 ฟังกลอนฉันทก่อนแม่ใหญ่เอ๋ย
 เพิ่นสีทานภาคข้างละความนั้นปรารถนา...
 ผู้ที่นั่งในศาลาคุณยายเอ๋ย
 ละช้อยกันกระทำสร้าง
 อย่าชะลิมแท้ ๆ ให้แกมก่อนละปอนขัน
 ได้มากกระทำทานร่วมกะโยมทางนี้
 สมประสงค์ของพี่น้องพะอานข้า...ตั้งมโน
 สันดรได้เอื้อนอ่าว
 ที่พรหมณ์แจ้จ้งกระจ่างขาว
 หทัยยาวสิทำทาน
 กะพอกพูนจนคำ
 ภูมิลำเนาพาพาย
 ผลาสร้างละส่งผล
 บ่มีบ่อนเสียตายของ
 ละหมากผลกะสมแม้ง
 อีกรักขากหมากแพงกะอย่าพ้อพบผ่าน
 ให้ดีลันตั้งทอง...
 ขอให้ลูฮอดห้องถึงที่สัมมา
 ตั้งมโนโสไว้
 สัพพัญญูให้ได้ง่าย
 พวกคุณโยม...ผู้ที่นั่งอยู่นี้ละคือตั้งเดียวกัน...
 ขอให้เป็นผลแก้ว อานิสงส์ยั้ง...
 ผู้ทำสร้างแต่งทาน...
 ผุ่งหมู่เงินหรือทองให้หลังมาคือน้ำ
 บุญส่วนนี้จึงตามหลัง
 เต้อพ่อแม่พี่น้อง

ด้วยจิตใจใฝ่เลื่อมใยก้มดั่งดวงมณีชาติ
นี่ละนา.....พ่อใหญ่แม่ใหญ่ผู้พึ่งเทศน์

ปรารถนาแล้งจ้งได้ละสมด้ามดั่งมโน...
หลานสมชัยเจ้านี่เอย...ขอให้ได้...ดั่งมโน^๒

การเทศน์มหาชาตินั้น เป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง ซึ่งหากจะสังเกตให้ดีจะรู้ว่า วรรณกรรมทางภาคอีสานนั้นได้สะท้อนภาพของความเป็นอีสาน ในลักษณะของผู้มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ภาคอีสานนิยมจัดเทศน์มหาชาติใน ยามเดือน ๔ เป็นเดือนที่ชาวไร่ชาวนากำลังพักผ่อนเพื่อที่จะร่อนเลนส่งน้ำสรองกรานตีใน เดือน ๕ และบุญบั้งไฟในเดือนถัดไป ดังบทกลอนที่ว่า

ต้นกล้วยอ้อยมะพร้าวเป็นราวรั้ว	สายรุ้งพลิวหลากสีมาสีหอม
บริษัทหญิงชายนั่งรายล้อม	นมมือน้อมฟังธรรมชุ่มน้ำใจ
เวสสันดรชาดกถูกยกอ้าง	กุศลสร้างกุศลมาดลให้
วัฒนธรรมประเพณีของชาติไทย	สืบสานไว้เกิดหนาสาธุชน
ทศพร ทิมพานต์ ทานกัณฑ์	วันประเวศน์ปล้นเข้าไพรสณฑ์
ทั้งชูชก-จุลละมหาพน	กุมารทนเจ็บใจพราหมณ์ไล่ตี
บุญพระเวสหรือว่ามหาชาติ	ตามรอยบาทองค์พระชินสีห์
หัวใจหวิวกลัวเสือกัดแม่มีตรี	มิให้รีปาพาพระนาครี
สักบรรพมหาราชปรารถนา	ด้วยศรัทธาทานเน้นเว้นจากชั่ว
ฉกษัตริย์ นครกัณฑ์ วันครอบครวั	เสียงเจ้าหัวอวยพรก่อนจากไกล
สามธรรมาส์พระครูร้องกู่ก้อง	ด้วยทำนองแหล่ธรรมนำสมัย
อ้อนแม่ยกในวัดถวายเป็นจัจ	เรียงแถวใส่ในยามทั้งสามองค์ ^๓

๑๑. อานิสงส์ของการฟังเทศน์มหาชาติ

การแสดงเทศนา เรื่อง พระเวสสันดรชาดก ตามธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติกันสืบมา ทั้งหมดพันพระคาถา พระโบราณจารย์ได้แสดงถึงอานิสงส์ การตั้งใจฟังเทศน์มหาชาติให้จบเพียง วันเดียวครบบริบูรณ์ ๑๓ กัณฑ์ เป็นเหตุให้สำเร็จความปรารถนาทุกประการดังนี้

๑. เมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้วจะได้พบพระศรีอาริย์พุทธเจ้าในอนาคต
๒. เมื่อดับขันธ์จะไปในสุคติโลกสวรรค์เสวยทิพย์สมบัติอันมโหฬาร
๓. จักไม่ตกนรกเมื่อตายไปแล้ว

^๒ สำนักเทศน์ของอาจารย์สำรวย นักเทศน์ดังจากภาคอีสาน (ปัจจุบันเสียชีวิต)

^๓ ช.ศรีนอก, *ชมพูวิเวก*, กรุงเทพฯ : โอเอส พริ้นติ้งเฮ้า, ๒๕๓๙, หน้า ๖๘.

๔. เมื่อถึงพุทธกาลพระศรีอาริย์พุทธเจ้า เทพบุตร เทพธิดา จะได้จุติลงไปเกิดเป็นมนุษย์
๕. ครั้นได้ฟังพระธรรมเทศนา ก็จักได้บรรลุมรรคผลนิพพาน เป็นพระอริยบุคคลใน

พระพุทธานุสาสนา

สรุปว่าเมื่อถึงเดือนสี่เป็นฤดูมีดอกไม้ตามชายทุ่ง ชาวป่าแถวอีสานบานสะพรั่งเช่นดอกคูณ ดอกมันปลา ดอกลำดวน ตามปกติฝนก็จะเริ่มโปรยปรายแล้วจักจันไรไร มีการขับร้องตามชายทุ่ง และชาวป่าเป็นคิตกกลมไพเราะ มีการเขียนไว้ในหนังสือเทศน์มัลลยหมื่นมาลัยแสนว่า พระผู้จะมาตรัสรู้ เป็นพระพุทธรเจ้าในอนาคตคือพระศรีอริยเมตไตรย์ ใครอยากจะพบเห็นท่านและร่วมในศาสนาของท่านจะต้องไม่ฆ่าพ่อฆ่าแม่ ฆ่าสมณะชีพราหมณ์ ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน และจะต้องฟังเทศน์พระเวสสันดรให้จบให้สิ้นในวันหนึ่งวันเดียว ดังนั้น ปราชญ์แห่งภาคอีสานเห็นว่าเป็นเรื่องดี จึงได้บรรจุบุญมหาชาตินี้ลงในฮีตที่ ๔ (ในเดือน ๔) บุญนี้ยิ่งใหญ่เพราะกระทำกันตั้งแต่ในวังหลวงเป็นต้นจนถึงชาวบ้านและทำกันทั่วประเทศ ไม่ว่าพิธีอื่นหรือบุญอื่นแตกต่างกันอย่างไร แต่คนไทยที่นับถือพระพุทธานุสาสนาจะต้องทำบุญพระเวสสันดรนี้ ดังนั้น จึงได้ชื่อว่า “บุญมหาชาติ” ซึ่งเป็นงานบุญที่คนอีสานรอคอยและเชื่อมั่นว่าได้บุญมาก บุญนี้แม้แต่พฤษภชาติยังนิยมใจรับการฟังธรรมและร่วมพิธีแก้กัณฑ์หลอนดังบทกวีว่า

เหลียวเห็นฟ้าสว่างแจ่ม	กำฝ้ายบูรพา
เห็นแต่ว่าโยพัต	หอบหนาวขึ้นมาพร้อม
เสียงระฆังก้อง	แสงสีทองสาดสวยเด่น
เห็นพฤษภพรุ่งพร้อม	ขจิตัวรับลม
หนาวหัวใจกายเย็นจ้อย	ลมวอยวอยเข้าเดือนยี่
รอเดือนสามเดือนสี่เข้า	คิมหันต์ฟ้อนรับกัณฑ์หลอน

* * * * *

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ, **สะท้อนวัฒนธรรมไทย เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๗.
- ศูนย์รวมสงฆ์ชาวอีสาน ๑๗ จังหวัด, **มรดกอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.
- สวิง บุญเจิม, **มรดกอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- คณะพุทธศาสตร์, **มหาชาติปริทัศน์**. กิจกรรมเสริมหลักสูตรปีการศึกษา ๑๔ สิงหาคม ๒๕๔๒.
- ช.ศรีนอก, **ชมพูวิเวก**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๙.
- <http://www.yri.mbu.ac.th/dmdocu - mentis/report 46 - 4803, doc>.
- <http://www.eclassnet.kku.ac.th/ etraining/file/1094110409 - berrer.doc>.